De kracht van de Mienskip

Een visie op de Sociale Basis

Maroesja Meuleman
September 2025

adres
Harlingerweg 18
8801 PA Franeker

postadres
Postbus 58
8800 AB Franeker

online
www.waadhoeke.nl
info@waadhoeke.nl

telefoon
0517 380 380

Inhoud

Inleiding 3
1. Context sociale basis 4
1.1 Definitie van de sociale basis in de gemeente Waadhoeke 4
1.2 De sociale basis als kapstok 5
1.3 Raakvlakken beleidsterreinen, regionale en provinciale ontwikkelingen 5
1.4 Relatie tussen Sociale Basis, GALA, IZA en Friese Preventie Aanpak 8
2. Een sterke sociale basis in Waadhoeke; onze ambitie 9
2.1 Hoe ziet een sterke sociale basis eruit in Waadhoeke? 9
2.2 Wat is nodig voor een sterke sociale basis in Waadhoeke? 9
2.3 Welke belangrijke ontwikkelingen beïnvloeden onze opgave? 11
2.4 Leidende principes bij de totstandkoming van een sterke sociale basis 12
3. Drie bouwstenen voor een sterke sociale basis in Waadhoeke 13
3.1 Dichtbij ontmoeten: inwoners zetten zich voor elkaar in 13
3.2 Zelfredzaamheid en ontplooiing: laagdrempelige faciliteiten voor iedereen 14
3.3 Samenredzaamheid: perspectief dankzij een sterk netwerk voor wie dat nodig heeft 15
3.4 Wie bouwen aan een stevige sociale basis in Waadhoeke? 16
Financiën 18
Hoe verder? 18

Inleiding

De gemeente Waadhoeke bestaat uit één stad en veertig dorpen waarin we gezamenlijk zorg dragen voor gelukkige, gezonde en veerkrachtige inwoners. We willen dat onze inwoners dichtbij hun woonomgeving kunnen terugvallen op een sterke sociale basis. Een veerkrachtige en inclusieve mienskip waarin inwoners tot hun recht komen, naar elkaar omkijken en bijdragen aan het eigen en andermans welzijn.

De dubbele vergrijzing, een groeiend aantal chronisch zieken, een toenemende zorgvraag en een krimpende arbeidsmarkt zorgen voor een steeds grotere druk op het zorgsysteem. Tegelijkertijd wordt er steeds vaker een beroep op mantelzorgers gedaan en groeit de complexiteit van het sociaal domein.
Tegen deze achtergrond is een fundamentele transformatie nodig: van zorg naar gezondheid en welzijn. Deze transformatie vraagt om een andere manier van denken, doen en organiseren. Niet langer staat de individuele zorgvraag centraal, maar het versterken van de gemeenschap – de mienskip – als fundament voor gezondheid en welzijn. In Fryslân is deze mienskip diep geworteld: gemeenschapszin, onderlinge verbondenheid en zorg voor elkaar zijn kenmerkend voor onze cultuur. Die kracht willen we benutten én versterken.

In deze notitie leest u de visie van de gemeente Waadhoeke op het behouden en versterken van de sociale basis.
Daarmee bedoelen we de fundamentele sociale structuren en relaties die de basis vormen voor een samenleving. Een sterke sociale basis is belangrijk zodat inwoners gewoon mee kunnen doen, zo lang mogelijk zelfstandig thuis kunnen wonen, en veilig en gezond kunnen opgroeien. In deze visie richten we ons op het sociale aspect van de sociale basis: welzijn, veiligheid, gezondheid, zorg, ontmoeten, meedoen. Het fysieke aspect (de ‘stenen’ zogezegd) komt aan bod in de vorm van ontmoetingsplekken, sociale accommodaties, beweegvoorzieningen, wonen etc., die als middel dienen om uitvoering te geven aan de sociale basis. Er is dus altijd een verbinding tussen het sociale en fysiek domein in de sociale basis.

Bij de totstandkoming van deze visie zijn gesprekken gevoerd met verschillende organisaties die nauw betrokken zijn bij de sociale basis in Waadhoeke. Daarnaast is een publiekssessie georganiseerd met inwoners, dorpshuizen, verenigingen en maatschappelijke organisaties. De gesprekken, en daarbij opgehaalde informatie, heeft bijgedragen aan het opstellen van de beleidsdoelen. In de bijlage is het verslag van de publiekssessie bijgevoegd. Tot slot is een interne ambtelijke werkgroep opgericht om de samenhang tussen verschillende beleidsdomeinen te waarborgen en het beleid vorm te geven.

1. Context sociale basis

Een sterke sociale basis is van grote waarde. Voor de samenleving als geheel maar ook voor inwoners persoonlijk. Het opbouwen en behouden van een sterke sociale basis vraagt om gezamenlijke inspanning van iedereen in onze gemeente. De gemeente Waadhoeke past goed in het beeld van Fryslân als een provincie die bekendstaat om zijn mienskip. Inwoners doen vaker vrijwilligerswerk dan gemiddeld in Fryslân en Nederland. Mensen zijn iets tevredener met hun sociale leven dan gemiddeld in Fryslân, en hebben iets meer contact met familie, vrienden en buren[1]. Waadhoeke heeft op veel manieren een sterke mienskip maar de geschetste ontwikkelingen vragen om een beleidsvisie met ambities voor de komende periode.

1.1 Definitie van de sociale basis in de gemeente Waadhoeke

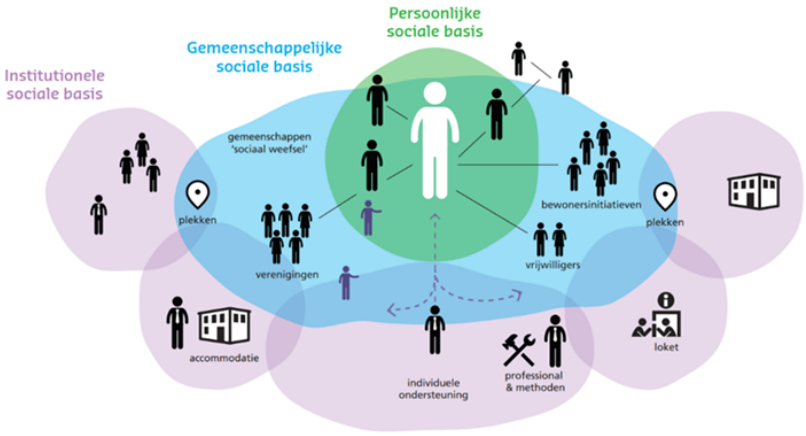
Er is landelijk geen vaste definitie afgesproken voor sociale basis. Vanuit verschillende partijen en domeinen worden in hoofdlijnen dezelfde definities gehanteerd. Voor gemeente Waadhoeke is in deze visie een aangescherpte definitie opgenomen. Deze definitie past bij de context van Waadhoeke en is opgesteld naar aanleiding van overleg met diverse organisaties die betrokken zijn bij en/of onderdeel zijn van de sociale basis.

"De sociale basis is het collectieve vermogen van individuen, gemeenschappen en organisaties dat gezamenlijk bijdraagt aan het welzijn, de veerkracht en de cohesie van een samenleving. Het is de ruggengraat van de samenleving, de onderlinge steun die mensen voelen in elke fase van hun leven en waar alle inwoners de mogelijkheid hebben om zelfstandig en gezond te leven in een zorgzame omgeving."

Binnen de sociale basis worden drie, deels overlappende en met elkaar verbonden, niveaus onderscheiden:

- Persoonlijk (informeel): de inwoner en het vermogen om zichzelf te ontwikkelen, talenten te benutten en zelfstandig problemen op te lossen met diens persoonlijke netwerk;

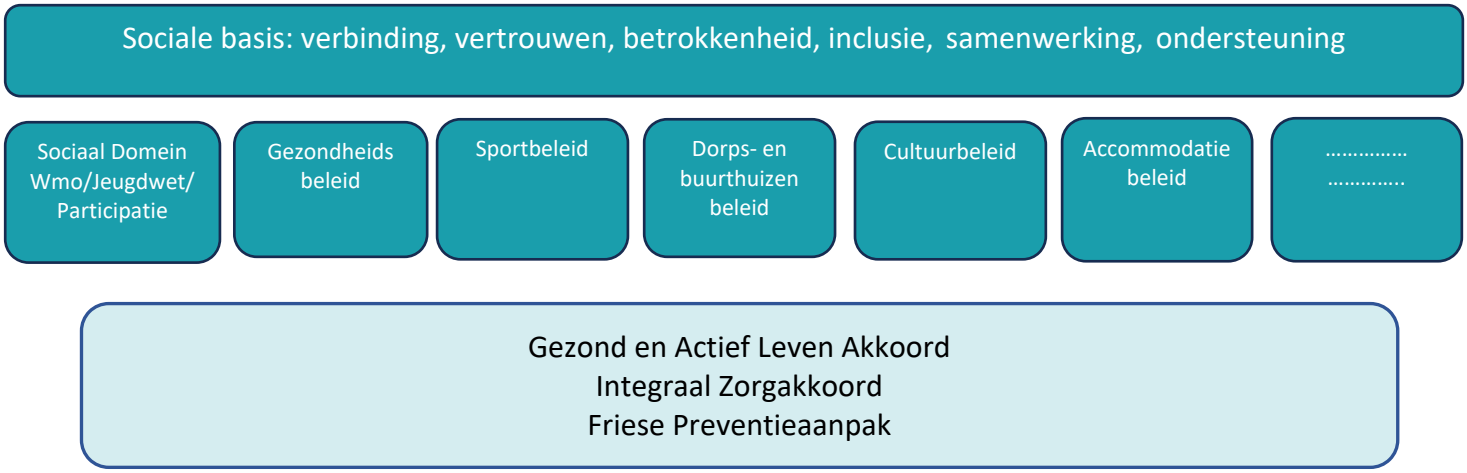
- Gemeenschappelijk (georganiseerd informeel): informele netwerken binnen een wijk, buurt of dorp, waar inwoners elkaar ontmoeten, ondersteunen en uitdagen, zoals buurt-, sport- en cultuurverenigingen, clubs en inwonersinitiatieven;
- Institutioneel (georganiseerd formeel): georganiseerde professionele organisaties en voorzieningen die inwoners extra hulp bieden. Dit zijn collectieve en laagdrempelige voorzieningen en accommodaties waarvan iedere inwoner gebruik kan maken zoals buurthuizen, bibliotheken en welzijnsinstellingen.

[1] CBS, 2024b

1.2 De sociale basis als kapstok

De sociale basis is niet een op zichzelf staand thema maar een integraal onderdeel van verschillende beleidsdomeinen die samen bijdragen aan het versterken van de maatschappelijke betrokkenheid en deelname van iedere inwoner. De sociale basis kan als kapstok worden gezien om te werken aan het versterken van het sociaal domein. Het sociaal domein omvat alles wat te maken heeft met de zorg en ondersteuning van inwoners met een hulpvraag[2]. Het gaat om inspanningen die gemeenten verrichten rondom werk, participatie, zorg, jeugd, onderwijs en inburgering. De sociale basis omvat alle voorzieningen en relaties die mensen helpen om zich thuis te voelen en mee te doen aan de samenleving zoals ontmoeten, sport, welzijn en cultuur.

In het gesprek over de sociale basis wordt vaak gerefereerd aan de term zelf- en samenredzaamheid. Zelfredzaamheid verwijst naar het vermogen van een individu om voor zichzelf te zorgen en de dagelijkse activiteiten zelfstandig uit te voeren. Samenredzaamheid gaat over de collectieve verantwoordelijkheid en het vermogen van een gemeenschap of groep om elkaar te ondersteunen en te helpen bij het oplossen van problemen en het uitvoeren van dagelijkse taken[3].

1.3 Raakvlakken beleidsterreinen, regionale en provinciale ontwikkelingen

De visie op de sociale basis raakt aan veel beleidsterreinen en ontwikkelingen in het sociaal domein en andere gerelateerde onderwerpen. Hieronder wordt de samenhang met de aanpalende beleidsterreinen en de regionale en provinciale ontwikkelingen in het sociaal domein belicht.

- **Wmo/Participatie-/Jeugdwet**

De Wet maatschappelijke ondersteuning helpt mensen zelfstandig te blijven wonen en stimuleert betrokkenheid in de buurt en versterkt informele netwerken door bijvoorbeeld mantelzorgers en vrijwilligers te ondersteunen.
De Participatiewet bevordert werk en inkomen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, wat hun sociale positie versterkt. De Jeugdwet richt zich op preventieve en toegankelijke jeugdhulp dicht bij huis. Samen versterken deze wetten de sociale basis door ondersteuning te bieden in de leefomgeving van mensen.

[2] Bestuursacademie Nederland; oktober 2024
[3] www.zorgvoorbeter.nl

Gemeenten werken steeds meer integraal en wijkgericht, waardoor hulp beter aansluit op wat mensen nodig hebben. Zo ontstaat een samenleving waarin iedereen kan meedoen en ertoe doet.

- **Gezondheidsbeleid**

De gezondheidsnota beredeneert gezondheid vanuit het (bredere) perspectief van 'positieve gezondheid', dat - naast het fysieke – ook het mentale en emotionele welzijn omvat. Vanuit dat gedachtegoed liggen (de doelen van) het gezondheidsbeleid en de sociale basis in elkaars verlengde. De ambities uit de gezondheidsnota moeten bijdragen aan een gemeenschap waarin onze inwoners gelijke kansen hebben op een goede gezondheid, kunnen meedoen, daarbij ondersteuning krijgen waar dat nodig is en zich actief inzetten voor hun leefomgeving. Ontmoeting, meedoen en (zelf)ontplooiing dragen bij aan een goede gezondheid, vaak in de vorm van preventie. Andersom creëert een gezonde fysieke en sociale leefomgeving de juiste voorwaarden voor een sterke sociale basis, omdat het inwoners in staat stelt zich fysiek en mentaal goed te voelen, actief deel te nemen en sterke sociale netwerken te ontwikkelen.

- **Sportbeleid**

De beleidsnota Sport spreekt de ambitie uit om betaalbare sportvoorzieningen te creëren en maatschappelijke betrokkenheid te stimuleren door middel van sport. Sport biedt veel maatschappelijk positieve effecten die bijdragen aan gelukkige, gezonde en veerkrachtige inwoners en is een laagdrempelige manier om mensen te verbinden, sociale vaardigheden te ontwikkelen en participatie te bevorderen.

- **Dorps- en buurthuizenbeleid**

Pijler 3 'Moetsje' uit het dorps- en buurthuizenbeleid raakt aan de sociale basis. Het typeert dorps- en buurthuizen als belangrijke ontmoetingsplaatsen in onze dorpen en wijken. Ze dragen door hun activiteiten bij aan de sociale cohesie in een dorp of wijk, waar ze soms de enige voorziening zijn. Gelet op de groeiende groep ouderen en de verwachte toenemende zorgvraag, is de verwachting dat de behoefte verschuift van actief deelnemen aan activiteiten en verenigingen in dorps- en buurthuizen naar meer dienstverlening en zorgactiviteiten. In dat kader wordt voorgesteld om een 'arkbak Waadhoeke' te ontwikkelen met daarin verschillende 'gereedschappen' die bijdragen aan het welzijn van onze inwoners en een sterke sociale basis. Denk bijvoorbeeld aan een inlooppunt of werkplek voor maatschappelijke organisaties, (kleinschalige) dagbesteding of een toeristisch informatiepunt.

- **Cultuurbeleid**

Eén van de doelstellingen uit het cultuurbeleid luidt: Kultuer is der foar ús allegearre. Wy stimulearje dat safolle mooglik minsken yn oanrekking komme mei keunst en kultuer.
Een sociale basis waarin cultuur voor iedereen 'normaal' en toegankelijk is, draagt bij aan ontmoeting en zelfontwikkeling; belangrijke onderdelen voor een sterke sociale basis.

- **Accommodatiebeleid**

Accomodaties zoals dorpshuizen, sportlocaties, culturele centra zijn dé plekken waar mensen elkaar ontmoeten, samenzijn en deelnemen aan tal van activiteiten. Die levendigheid draagt bij een aan sterke sociale basis.

- **Gebiedsteams**

De Gebiedsteams Stad en Platteland bieden ondersteuning aan inwoners, zoveel mogelijk in hun directe leefomgeving. Zij werken samen met professionals en partners waarbij hun inzet is gericht op het versterken van eigen regie, veerkracht en sociale netwerken van inwoners.

- **Plan van aanpak Ketensamenwerking Jeugd**

De aanpak Ketensamenwerking Jeugd streeft naar een leefomgeving waarin sport, bewegen, plezier en cultuur voor jongeren wordt gestimuleerd en jongerenparticipatie wordt bevorderd. Het effect daarvan is dat hun eigenwaarde en zelfredzaamheid toeneemt, hetgeen bijdraagt aan een sterke sociale basis.

- **Implementatieplan Ketenaanpak Jeugdhulp**

De ketenaanpak Jeugdhulp richt zich op het verder verbeteren en ontwikkelen van de Jeugdhulp zowel op kwaliteits- als kostenvlak. Deze ketenaanpak richt zich met name op de specialistische jeugdhulp. Een sterke sociale basis kan echter preventief werken en de vraag naar jeugdhulp verminderen.
Een voorbeeld daarvan is het inzetten van een dorps- en wijkondersteuner die vanuit de leefomgeving van de inwoner verbinding legt met collectieve basisvoorzieningen en daarmee ontmoeting, samendoen en zelfredzaamheid stimuleert.

Daarnaast zijn er nog regionale en provinciale ontwikkelingen die raakvlakken hebben met de sociale basis:

- **Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA)**

Het GALA richt zich specifiek op het bevorderen van een gezonde levensstijl en het voorkomen van gezondheidsproblemen. Het wil de sociale basis versterken door een bredere verantwoordelijkheid te creëren voor gezondheid, niet alleen in de zorg, maar ook in bijvoorbeeld het onderwijs, het bedrijfsleven en bij regionale en lokale overheden. De nadruk ligt hier op het stimuleren van gezonde keuzes en het verbeteren van de leefomgeving, zodat mensen een gezond en actief leven kunnen leiden. Het GALA erkent de belangrijke rol van de sociale basis als bron van gezondheid, bijvoorbeeld door het versterken van sociale netwerken, buurtinitiatieven en lokale voorzieningen.

- **Integraal Zorgakkoord (IZA)**

Het IZA is meer gericht op de organisatie en financiering van de zorg in Nederland, met een focus op de toekomstbestendigheid van het zorgsysteem. Het IZA heeft als doel de zorg zo in te richten dat het goed aansluit bij de behoeften van de bevolking, met oog voor de vergrijzing, de toename van chronische ziekten en de daarmee samenhangende stijgende druk op de zorgprofessionals.
Het IZA gaat ook in op de samenwerking tussen zorg en de sociale basis. Het samenbrengen van zorg en sociale initiatieven, zoals buurtzorg en sociaal werk, wordt gezien als essentieel om zorgkosten te beheersen en om preventie en vroegsignalering te bevorderen. In Friesland is het IZA vertaald naar het Friese Regionaal Zorgakkoord (FrlZA), waarin dezelfde uitgangspunten worden toegepast om de zorg toekomstbestendig te maken en inwonersparticipatie als sleutel tot verandering wordt gezien. In het transformatieplan Versterken Sociale Basis worden deze uitgangspunten verder uitgewerkt waarop deze visie goed aansluit.

- **Friese Preventie Aanpak (FPA)**

De FPA is een samenwerkingsverband tussen alle 18 Friese gemeenten, GGD Fryslân, De Friesland en andere (zorg)partijen. Het doel is om gezondheidsverschillen te verkleinen en de gezondheid en het welzijn van alle inwoners van Fryslân te verbeteren. Dit wordt gedaan door het versterken van de sociale basis en het toepassen van positieve gezondheid en preventie als leidende principes, zowel in coalities als in ketenaanpakken. De visie van de FPA luidt: een veerkrachtige en inclusieve Fryske samenleving waarin mensen kunnen floreren, naar elkaar kunnen en willen omkijken en bijdragen aan het eigen en andermans welzijn. In dit kader is er een transformatieplan Versterken Sociale Basis ingediend dat een viertal pijlers benoemd dat bijdraagt aan een sterke sociale basis. Deze pijlers (gezonde wijkaanpak, impactvolle

ontmoetingen, inzetten van dorps- of wijkondersteuners en sociaal verwijzen) vormen ook de basis voor de bouwstenen van een sterke sociale basis in Waadhoeke.

1.4 Relatie tussen Sociale Basis, GALA, IZA en Friese Preventie Aanpak

- Zowel het GALA, IZA als de Friese Preventie Aanpak erkennen dat een sterke sociale basis essentieel is voor het verbeteren van de gezondheid en het welzijn van de Nederlandse bevolking.
- Alle drie de convenanten proberen de zorgsector te ontlasten door meer aandacht te geven aan preventie en zorg dichtbij huis, waarbij het versterken van de sociale basis een centraal punt is. Het idee is om zorg en welzijn niet los van elkaar te zien, maar als een geïntegreerd geheel waar de gemeenschap actief bij betrokken wordt.
- Het huidige zorgstelsel is op termijn niet houdbaar. Door te investeren in preventieve maatregelen en vroegtijdige ondersteuning binnen de sociale basis, zou de druk op de zorgsector moeten worden verminderd. Dit betekent dat minder mensen in een later stadium duurdere zorg nodig hebben, wat helpt om de totale zorgkosten te beheersen en het zorgstelsel betaalbaar te houden.

2. Een sterke sociale basis in Waadhoeke; onze ambitie

Ondersteuning vanuit een stevige sociale basis is er voor alle inwoners, maar niet iedereen heeft dat altijd in dezelfde mate nodig of draagt er evenveel aan bij. Een sterke sociale basis is bijvoorbeeld onmisbaar voor inwoners die iets willen betekenen voor hun dorp of voor anderen en/of inwoners die juist afhankelijk zijn van deze basis. Dit kunnen bijvoorbeeld (jonge) mantelzorgers zijn of jeugdigen die in hun directe omgeving weinig stimulerende factoren hebben die talentontwikkeling, gezond opgroeien en zelfontplooiing stimuleren. Maar ook inwoners die te maken hebben met eenzaamheid, werkloosheid of achterstand in kansen, geld en taal. Ook ouderen die zelfstandig wonen en te maken krijgen met afnemende zelfredzaamheid door bijvoorbeeld beginnende dementie en/of lichamelijke beperkingen, hebben veel baat bij een sterke sociale basis.

2.1 Hoe ziet een sterke sociale basis eruit in Waadhoeke?

In het algemeen heeft een sterke sociale basis een actief verenigingsleven, buurtinitiatieven en andere vormen van sociale participatie. Er zijn verschillende aspecten die een rol spelen bij het versterken van de sociale basis, zoals het bieden van laagdrempelige en toegankelijke voorzieningen, het stimuleren van vrijwilligerswerk en het bevorderen van samenwerking tussen inwoners, professionals en de gemeente.
De grootte van het dorp of de wijk, de mate van sociale cohesie, het aantal inwoners en de samenstelling van de inwoners bepaalt hoe de sociale basis eruit ziet. Hierdoor is de sociale basis dynamisch en voortdurend in ontwikkeling.

Gemeente Waadhoeke kent op veel plekken al een rijk verenigingsleven en een sterke sociale samenhang. Toch is er ruimte voor verbetering. Uit cijfers van het Planbureau blijkt dat 9% van de inwoners vindt dat zij onvoldoende regie op hun eigen leven hebben. In Friesland is dit 11%. Inwoners van Waadhoeke zijn gemiddeld tevreden met hun sociale leven en hebben gemiddeld contact met familie, vrienden en buren, ten opzichte van Nederlandse en Friese cijfers. We zien ook dat 44% van de inwoners in Waadhoeke matig tot zeer ernstig eenzaam is. In Friesland ligt dit percentage op 43%[4]. Over het algemeen komt in Fryslân eenzaamheid voor bij alle leeftijden, maar het treft 75-plussers het vaakst. De toenemende demografische ontwikkelingen en het terugtrekken van voorzieningen in dorpen en wijken, is voldoende aanleiding om de sociale basis in Waadhoeke onder de loep te nemen en daar waar nodig te verstevigen.

Gemeente Waadhoeke wil dat haar inwoners gelijke kansen hebben op een goede gezondheid, kunnen meedoen, zich actief inzetten voor hun leefomgeving en daarbij ondersteuning krijgen waar dat nodig is. Voor jongeren specifiek streeft zij naar een leefomgeving waarin sport, bewegen, plezier en cultuur worden gestimuleerd en jongerenparticipatie wordt bevorderd. Een sterke sociale basis geeft mogelijkheden om hieraan invulling te geven, biedt een vangnet van steun en hulp aan inwoners die dit nodig hebben en reikt kansen aan voor sociale participatie.

2.2 Wat is nodig voor een sterke sociale basis in Waadhoeke?

Om preventie en voorliggende ondersteuning in de sociale basis te stimuleren, is het belangrijk om te investeren in de lokale gemeenschap en te zorgen voor een laagdrempelige toegang tot voorzieningen. Dit kan bijvoorbeeld door het stimuleren van inwonersinitiatieven, het versterken van sociale contacten en het ondersteunen van mantelzorgers. Om de kwaliteit en de opbrengst van de investering hoog te houden is

[4] Brede Welvaart in Beeld; cijfers Planbureau 2024

gebiedsgericht werken een voorwaarde. Niet op alle plekken (wijken en dorpen) kan tegelijkertijd aan het versterken van de sociale basis worden gewerkt.

Het uitvoeringsplan zal daarvoor jaarlijks of tweejaarlijks samen met betrokken partijen en met input van inwoners een aantal dorpen en wijken benoemen. Door deze focus in de ontwikkeling van de sociale basis aan te brengen, wordt de samenwerking met de inwoners die in dat gebied wonen en werken vergroot. Het uitvoeringsplan is een meer concrete uitwerking van deze visie op de sociale basis.

2.3 Welke belangrijke ontwikkelingen beïnvloeden onze opgave?

- Er zijn steeds meer inwoners van 65 jaar en ouder in Nederland. Uit cijfers van het NJI en CBS blijkt dat deze grijze druk de afgelopen jaren in Friesland en gemeente Waadhoeke nog sneller stijgt dan in de rest van Nederland. In Nederland is de grijze druk inmiddels 34,9% terwijl dit in Friesland al 41,4% is en in gemeente Waadhoeke zelfs 43,1%. De gevolgen hiervan zijn een toenemende zorgvraag van kwetsbare ouderen en complexere zorgbehoeften.
- Een ander gevolg hiervan is dat het moeilijker is om vrijwilligers te werven terwijl de vraag naar vrijwilligers toeneemt (Planbureau Fryslân). Ook de aard van het vrijwilligerswerk verschuift van langdurig (aantal maanden of jaren) naar kortdurend vrijwilligerswerk voor een aantal dagen/uren.
- Er is een toenemend aantal jonge en oudere inwoners met psychosociale problematiek (zoals stress, somberheid, slaapproblemen, eenzaamheid etc.) dat bij de huisarts komt, waardoor de druk op de huisartsenzorg toeneemt.
- Ondanks dat de ervaren gezondheid van Friese inwoners hoger ligt dan het landelijk gemiddelde is er wel een dalende trend te zien in de ervaren gezondheid (Regioplan Fryslân).
- Binnen de dorpen en buurten in gemeente Waadhoeke zijn grote verschillen in aantal inwoners, voorzieningen en het sport- en activiteitenaanbod. Als gevolg daarvan is de sociale basis in het ene dorp of wijk sterker dan in het andere.

Uit de beschreven ontwikkelingen blijkt dat de noodzaak voor een sterke sociale basis zowel nu als in de toekomst. Concreet betekent dit dat we moeten inzetten op het zoveel mogelijk voorkomen van een zorgvraag en ervoor moeten zorgen dat lichte ondersteuningsvragen en problemen, die nu vaak terechtkomen in de formele zorg, in de toekomst kunnen worden opgelost binnen de gemeenschap (de mienskip), eventueel met ondersteuning vanuit het sociale domein.

2.4 Leidende principes bij de totstandkoming van een sterke sociale basis

Preventie - Preventie binnen de sociale basis omvat proactieve maatregelen om sociale problemen te voorkomen of te verminderen. Dit gebeurt door het versterken van sociale netwerken, het bevorderen van welzijn en inclusie, en het vroegtijdig signaleren van risico's. Het doel is om eigen kracht en sociale verbinding te versterken, zodat mensen minder afhankelijk worden van formele zorg.

Gebiedsgericht werken - In ieder(e) dorp en buurt in Waadhoeke ziet de sociale basis er anders uit en vraagt om andere keuzes. Dit betekent dat er focus op specifieke wijken en dorpen wordt gelegd. Per gebied wordt bekeken wat er lokaal nodig is voor een sterke sociale basis. Hierbij wordt rekening gehouden met unieke kenmerken, behoeften, aanwezige netwerken, vrijwilligers en middelen. Bij het gebiedsgericht werken is tevens aandacht voor spreiding van voorzieningen en draagvlak vanuit de gemeenschap.

Positieve gezondheid - Positieve gezondheid gaat verder dan de afwezigheid van ziekte en kijkt naar fysieke, mentale, sociale en zingevingaspecten van welzijn. Sterke sociale netwerken en goede levensomstandigheden bevorderen positieve gezondheid door stress te verminderen, steun te bieden en de algehele kwaliteit van leven te verbeteren. Kortom, een stabiele sociale basis ondersteunt het bereiken van positieve gezondheid.

3. Drie bouwstenen voor een sterke sociale basis in Waadhoeke

In dit hoofdstuk beschrijven we welke bouwstenen van belang zijn voor een sterke sociale basis in Waadhoeke in relatie tot de ambities die we hebben. Deze bouwstenen zijn tot stand gekomen met behulp van input van inwoners en maatschappelijke partners in het veld. De drie bouwstenen dragen ieder bij aan de niveaus van de sociale basis; informeel, georganiseerd informeel en georganiseerd formeel. Deze bouwstenen en ambities vragen om een nadere uitwerking in uitvoeringsplannen per gebied/dorp/wijk waarin concrete acties voor het bouwen en behouden van de sterke sociale basis worden benoemd. Opgemerkt moet worden dat er al veel gebeurd en is bereikt ten behoeve van de sociale basis. Maar zolang de geschetste ontwikkelingen zich aandienen, blijft het noodzakelijk om te investeren in een sterke sociale basis noodzakelijk.

3.1 Dichtbij ontmoeten: inwoners zetten zich voor elkaar in

In Waadhoeke is de drempel tot ontmoeten zo laag mogelijk. Alle inwoners kunnen dichtbij en toegankelijk ontmoeten, ontspannen en bewegen. Een plek in de buurt waar inwoners elkaar kunnen ontmoeten is de basis voor een fijn leven (met elkaar). Wanneer er een sterke sociale basis is, zijn mensen beter in staat om samenredzaam te handelen, omdat ze al een netwerk van vertrouwde mensen hebben waarop ze kunnen terugvallen. Er is ruimte voor initiatieven van inwoners en maatschappelijke projecten waarbij iedereen zo veel mogelijk en naar eigen behoefte meedoet.

We willen bereiken dat:

- Er voor iedereen laagdrempelige ontmoetingsplekken zijn. Deze plekken bevinden zich zo dicht mogelijk bij de leefomgeving van inwoners. Niet alle dorpen beschikken over ontmoetingsplekken of buurt- en dorpshuizen. Daarbij is ook voor de groep inwoners van 25 tot 65 jaar.
- Het aanbod dat sociale ontmoeting bevordert in elk gebied (wijk/dorp) goed toegankelijk is voor inwoners en professionals. Dit houdt in dat zij niet alleen weten dat dit aanbod bestaat, maar ook weten waar ze hiervoor terecht kunnen.
- Inwoners zich nog meer voor elkaar, hun buurt of dorp inzetten. Ontmoeten is daarbij altijd een verbindend onderdeel.
- Buurt- en dorpshuizen als belangrijke ontmoetingsplekken fungeren, vooral in dorpen met weinig voorzieningen. Zij vormen een centrale plek waar zorg- en dienstverlenende activiteiten ontmoeting stimuleren en versterken.

Wat gaan we daarvoor doen:

- Per wijk/dorp inzichtelijk maken aan welke ontmoetingsplek(ken) behoefte is en hoe de huidige ontmoetingsplekken aansluiten bij de behoefte van inwoners. Daarbij wordt onderscheid gemaakt in de doelgroep en soort ontmoetingsplek. Ouderen en jongeren vinden deze ontmoetingsplekken via school, huisarts, kinderdagverblijven, wijkverpleegkundigen, gebiedsteams, opbouwwerkers, jongerenwerkers, vrijwilligerscentrale e.d.. Deze partijen brengen de ontmoetingsplekken actief bij inwoners onder de aandacht.
- Aanbod wordt overzichtelijk verzameld en gepubliceerd op een centrale en herkenbare plek. Sport- en cultuuractiviteiten worden op een centrale plek genoemd waarbij inwoners van het bestaan van deze plek weten. Daarbij wordt gebruik gemaakt van bestaande informatie kanalen.
- Inwonersinitiatieven en maatschappelijke initiatieven stimuleren of faciliteren. Al dan niet met ondersteuning van professionals. Inwoners zelf als het kan, met ondersteuning als dat nodig is.

- Actief inzetten op het gebruiken van buurt- en dorpshuizen voor zorg- en dienstverlenende activiteiten. Hierdoor wordt ontmoeting en verbinding gestimuleerd en versterkt. Hierbij kan gedacht worden aan inloopspreekuren van wijkverpleegkundigen, maatschappelijk werkers of ouderenadviseurs, gezamenlijke maaltijden, mantelzorgondersteuning en -groepen, beweegactiviteiten en fysiotherapiegroepen, speel- en spelmiddagen voor kinderen en ouders, vrijwilligersprojecten en culturele of sociale evenementen.

3.2 Zelfredzaamheid en ontplooiing: laagdrempelige faciliteiten voor iedereen

In gemeente Waadhoeke is een gevarieerd aanbod op het gebied van cultuur, welzijn, sport en zinvolle daginvulling. Dit maakt de gemeente een fijne plek om te wonen en te leven. Door deel te nemen aan activiteiten blijven inwoners actief en betrokken bij de samenleving. Dit draagt bij aan een gezonde leefstijl, talentontwikkeling en een levendige gemeenschap voor jong en oud. De gemeente werkt hierbij samen met aanbieders van activiteiten en voorzieningen om elkaar te versterken.

We willen bereiken dat:

- Alle inwoners deel kunnen nemen aan sport-, beweeg- en cultuurprogramma's. Deelname draagt bij aan gezondheid, welzijn, sociale cohesie en gelijke kansen. Sport- en cultuuractiviteiten hebben een verbindende functie en zijn bovendien geschikt om de doelgroep (grootouders/ verzorgers met (jonge) kinderen te bereiken.
- Jongeren en jong volwassenen de mogelijkheid krijgen om zich persoonlijk te ontwikkelen en gestimuleerd worden om iets voor een ander te doen. Jongeren leren daarmee dat het vanzelfsprekend is om betrokken te zijn bij hun omgeving en doen ervaring op met verschillende manieren om zich hiervoor in te zetten.
- Dorps- en wijkondersteuners worden ingezet om vanuit de directe leefomgeving van inwoners verbinding te leggen met collectieve basisvoorzieningen. Deze ondersteuners staan in nauw contact met het dorpsnetwerk, kennen de beschikbare basisvoorzieningen, bewonersinitiatieven en andere mogelijkheden waardoor inwoners snel geholpen zijn. Dit draagt bij aan vroegsignalering, het versterken van het netwerk van inwoners en het bevorderen van hun zelfredzaamheid.
- Er minder gezondheidsverschillen zijn en positieve gezondheid wordt bevorderd. Er zijn in de gemeente grote verschillen in gezondheid en levensverwachting tussen laag- en hoogopgeleiden. Ook etnische achtergrond, inkomenssituatie en woonomgeving spelen een rol. Activiteiten binnen de sociale basis zijn een instrument om een gezonde omgeving voor onze inwoners te creëren, gezond gedrag te bevorderen en daarmee kansengelijkheid te vergroten.
- We leren van effectieve interventies op andere plekken in Nederland en landen om ons heen.
- Meer vrijwilligers worden geworven op plekken en functies waar ze nodig zijn. Volwassenen werken steeds langer door waardoor zij minder beschikbaar zijn voor vrijwillige inzet. Echter, inwoners zijn zeer bereid om vrijwilligerswerk op te pakken dat past bij hun levensfase.
- Er een passend aanbod ligt ten behoeve van het verminderen van ernstige eenzaamheid en andere sociale kwetsbaarheden die zelfredzaamheid in de weg staan. Informeel als het kan, formeel als het moet. Eenzaamheid is een breed begrip en laat zich op veel manieren zien. Wanneer inwoners niet in staat zijn om zich te redden en/of hulp in te roepen vraagt dit om specifieke actie.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Wij streven ernaar dat activiteiten fysiek, financieel en sociaal toegankelijk zijn. We ondersteunen initiatieven in wijken en buurten en werken samen met scholen, buurthuizen, sportclubs en culturele instellingen om activiteiten dichtbij en op maat aan te bieden. Intermediairs zoals buurtsportcoaches en cultuurcoaches spelen hierin een verbindende rol.
- We stimuleren initiatieven die jongeren helpen hun vaardigheden en talenten te ontwikkelen en actief bij

te dragen aan de samenleving. Dit doen we in samenwerking met scholen, jongeren- en welzijnsorganisaties waarbij projecten vanuit het jongerenwerk en trajecten als Maatschappelijke Diensttijd worden ingezet.
- Per gebied (dorp/wijk) brengen we in kaart welke toegevoegde waarde een dorps-wijkondersteuner kan bieden. Er wordt gestart met die dorpen/wijken/buurten waar het verwachte effect het grootst is.
- Initiatieven en/of projecten zoals JOGG, Gezonde School en bloeidorpen (bloeizones/'blue zones' dragen bij aan het verminderen van gezondheidsverschillen versterken positieve gezondheid. Bij het verbeteren van de gezondheid van inwoners leggen we de focus op kansen en wat mensen wél kunnen.
- Leren van Age Friendly Communities en het toepassen van effectieve interventies. Een leeftijdsvriendelijke gemeenschap is een plaats waar de omgeving, diensten en activiteiten zo zijn ingericht dat ouderen er prettig en gezond kunnen wonen, actief kunnen deelnemen aan de samenleving en hun bijdrage kunnen leveren [5].
- Mogelijkheden verkennen van kortdurende, flexibele en eenmalige vrijwillige inzet. Daarbij leren we van dorpen die rijk zijn aan vrijwilligers. We maken vrijwilligerswerk aantrekkelijker en weten vrijwilligers aan vrijwilligerswerk te binden.
- We brengen in beeld in welke wijken/dorpen sprake is van ernstige eenzaamheid en andere sociale kwetsbaarheden. In samenwerking met betrokken partijen evalueren we interventies en maken we gebruik van de mogelijkheden die samenredzaamheid ons bieden.

3.3 Samenredzaamheid: perspectief dankzij een sterk netwerk voor wie dat nodig heeft

Inwoners worden gestimuleerd om zoveel mogelijk zelfstandig beslissingen te nemen en problemen op te lossen. Veel mensen hebben deze vaardigheden en het netwerk om dit zelfstandig te doen, maar sommige mensen hebben hierbij tijdelijk of langdurig ondersteuning nodig. Inwoners, die daar behoefte aan hebben, worden geholpen hun eigen regie te behouden en problemen zoveel mogelijk op te lossen binnen het persoonlijke netwerk.

We willen bereiken dat:

- Ouderen in staat worden gesteld om samen met elkaar en anderen naar elkaar om te zien, hulp te bieden en te vragen — zonder (altijd) afhankelijk te zijn van professionele zorg.
- Inwoners weten waar ze hulp in eigen omgeving kunnen vinden maar ook hoe ze zelf een ander kunnen helpen. Daarmee wordt praktische hulp zichtbaar en laagdrempelig.
- Dorpsnetwerken worden gestimuleerd. Een dorpsnetwerk is een informeel én georganiseerd netwerk van dorpsinwoners die de ogen en oren in een dorp zijn. Dit netwerk belt bijvoorbeeld aan voor een praatje bij inwoners die niet of weinig bekend zijn in de buurt, informeren dorpsgenoten over beschikbare basisvoorzieningen, bewonersinitiatieven en andere mogelijkheden waardoor inwoners (snel) geholpen zijn, bieden een luisterend oor, 'helpen' inwoners met sociale ontmoeting door letterlijk mee te gaan bij eerste bezoeken en leggen, indien nodig, verbinding met andere steunstructuren. Deze dorpsnetwerken zijn vooral effectief in dorpen met veel ouderen of kwetsbare groepen en grotere dorpen met minder sociale cohesie.
- Maatschappelijke initiatieven die bijdragen aan zelf- en samenredzaamheid worden ondersteund.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Informele structuren stimuleren. Een informele zorgstructuur is een netwerk dat bestaan uit vrijwilligers, buren, familieleden of andere betrokkenen die op regelmatige basis contact leggen met ouderen om te informeren hoe het gaat en/of hulp te bieden.

[5] Definitie afkomstig van Agefriendlycommunity.org

Ouderen met een zorgtaak (mantelzorgers) kunnen hier ook gebruik van maken. De manier waarop deze structuren kunnen worden gefaciliteerd verschilt per dorp/wijk.
- De onderlinge verbinding tussen inwoners versterken. 'Van onderop' en samen met inwoners hierover in gesprek gaan waarbij welzijnsorganisaties een initiërende en faciliterende rol vervullen.
- De bereidheid om met dorpsnetwerken aan de slag te gaan, stimuleren. Betrokken partijen en inwoners worden geïnformeerd en geënthousiasmeerd over de rol en functie van dorpsnetwerken in hun dorp/wijk/buurt van waaruit deze netwerken zich natuurlijk moeten vormen. Er wordt gestart met die dorpen/wijken/buurten waar het verwachtte effect het grootst is.

Naast de beschreven acties over hoe wij uitvoering willen geven aan deze bouwstenen zijn er nog enkele algemene uitgangspunten die gelden voor alle bouwstenen.
- Bij bestaand en nieuw beleid in het sociale en fysieke domein vormt de sociale basis één van de uitgangspunten.
- Bestaande (financiële) regelingen inzetten.
- Onderzoeken of de bestaande sociale basis in dorpen en wijken voldoet en past bij de inwoners in dat gebied en de sociale uitdagingen die zij mogelijk ervaren.
- Bestaande, succesvolle initiatieven in en buiten de regio onderzoeken en toepassen.
- Deze bouwstenen kunnen dienen als toetsingskader voor subsidieaanvragen, inwonersinitiatieven en inzet van maatschappelijke organisaties t.b.v. de sociale basis.

3.4 Wie bouwen aan een stevige sociale basis in Waadhoeke?

Een stevige sociale basis in een gemeenschap – zoals een dorp, wijk of buurt – komt niet vanzelf tot stand. Het is het resultaat van samenwerking tussen verschillende partijen die elk een eigen rol en verantwoordelijkheid hebben. Onderstaande partijen spelen een belangrijke rol bij het bouwen en in stand houden van een sterke sociale basis. Het is belangrijk om de rol van iedere partij duidelijk te maken bij het actief versterken van de sociale basis en deze samenwerking tussen deze partijen te activeren en te faciliteren.

Inwoners zelf

Inwoners kunnen als initiatiefnemer of deelnemer een rol spelen bij het organiseren van activiteiten, het bieden van onderlinge steun, een luisterend oor geven en er als buren voor elkaar zijn. Zonder betrokken inwoners is er geen sociale samenhang.
Inwoners worden ook als ervaringsdeskundigen ingezet bij het versterken van de sociale basis omdat zij iets unieks inbrengen: een persoonlijke ervaring met kwetsbaarheid, herstel of sociale uitsluiting, én het vermogen om die ervaring in te zetten ten dienste van anderen. Deze ervaringsdeskundigen worden actief betrokken bij de uitwerking van het beleid, in het uitvoeringsplan.

Vrijwilligers

Vrijwilligers verbinden mensen, ondersteunen initiatieven en zorgen dat activiteiten blijven draaien of voorzieningen kunnen blijven bestaan. Ze vormen vaak het kloppende hart van de samenleving en dragen veel bij aan samenredzaamheid. Zoals eerder aangegeven, wordt het vinden van vrijwilligers moeilijker. Een sterke sociale basis kan echter niet zonder vrijwilligers. Er zal samen met inwoners naar een oplossingsrichting moeten worden gezocht. Maatschappelijke organisaties in het voorliggend veld spelen daarin ook een rol.

Lokale organisaties en verenigingen

Zij stellen vaak de fysieke ruimte beschikbaar waarin sociale contacten kunnen ontstaan, zoals dorps- en buurthuizen en -verenigingen, sportclubs en -verenigingen, kerken en cultuurverenigingen. Vrijwilligers die verbonden zijn aan een vereniging of club kunnen een actieve rol vervullen bij het aanbieden van activiteiten, laagdrempelige ondersteuning, het bevorderen van participatie e.d.

Professionals (zoals welzijnswerkers, wijkverpleegkundigen, gebiedsteams, bibliotheekmedewerkers, ouderencoaches, GGZ- medewerkers)
Overal in de gemeente leveren professionals dichtbij de inwoners ondersteuning op verschillende leefgebieden, zoals welzijn, (jeugd)zorg, sport en cultuur, wonen, veiligheid, werk en inkomen. Voor een stevige sociale basis is herkenbaarheid en samenwerking belangrijk: inwoners moeten weten welke professionele ondersteuning beschikbaar is én professionals moeten van elkaar weten wat ze bieden en hoe ze kunnen samenwerken. Daarbij maken we een onderscheid tussen professionals in de sociale basis (jongeren- en welzijnswerk mantelzorgondersteuning, maatschappelijke dienstverlening, kunst en cultuur, sport- en beweegaanbieders) en professionals in verbinding met de sociale basis (gebiedsteams, huisartsen, jeugdgezondheidszorg, politie, wijkverpleegkundigen, woningcorporaties, schuldhulpverlening, scholen, bibliotheek).

Gemeente
De gemeente heeft een rol in het zorgdragen voor ondersteunende regelingen, bewonersbudgetten, laagdrempelige voorzieningen en participatiebeleid. Daarnaast heeft de gemeente de taak om de samenwerking tussen de hier genoemde partijen te activeren en te faciliteren. Dat vraagt ook om samenwerking binnen de eigen organisatie te versterken en het sociaal- en fysiek domein nog beter met elkaar te verbinden. Voor de sociale basis wil de gemeente de regie zoveel mogelijk bij de inwoners leggen. De gemeente faciliteert hierin door de basisvoorzieningen op orde te hebben. Waar dat niet toereikend is, kan de gemeente stimuleren en ondersteunen.

Woningcorporaties
Woningcorporaties bevorderen de sociale cohesie in buurten, wijken en dorpen. Zij investeren in leefbaarheid door het opknappen van woningen, aanleggen van groenvoorzieningen en het ondersteunen van buurtinitiatieven. Woningcorporaties die actief zijn in Waadhoeke hebben in hun prestatieafspraken een gezamenlijke opdracht in het fysieke maar ook het sociale domein als het gaat om het verbeteren van de leefbaarheid in wijken en dorpen. Ze zijn daarmee een belangrijke partner in het bouwen en behouden van sterke, veerkrachtige en sociale woonomgevingen die bijdragen aan een gezonde sociale basis.

Financiën

In deze beleidsvisie is het belang van een sterke sociale basis uiteengezet. De genoemde ambities en bouwstenen vragen om een nadere uitwerking in uitvoeringsplannen. Bij het realiseren van deze uitvoeringsplannen wordt een beroep gedaan op bestaande middelen die landelijk en regionaal beschikbaar zijn en komen ten behoeve van welzijn en de sociale basis, waaronder middelen die voortvloeien uit het transformatieplan 'Versterken Sociale Basis Fryslân – Ruimte voor de kracht van de Mienskip'. De inzet van middelen vanuit lopende uitvoeringsprogramma's van aanpalende beleidsterreinen wordt tevens meegenomen in de uitwerking van dit beleid.

Hoe verder?

Na het vaststellen van deze beleidsnota worden de ambities en bouwstenen verder uitgewerkt in een uitvoeringsplan waarin per gebied, dorp of wijk het 'hoe', 'door wie', 'waarmee' en 'wanneer' helder is. Daarbij worden accenten in dorpen, wijken, doelgroepen en samenwerkende partijen opgenomen en wordt de inbreng van inwoners en ervaringsdeskundigen ingeroepen. Ook besturen van dorps- en wijkbelangen en besturen van dorps- en buurthuizen worden benaderd voor hun mogelijke inbreng. Dit met respect voor de dynamiek, verleden en kracht van ieder dorp en iedere wijk. Onderdeel van het uitvoeringsplan is een nulmeting, waarin de huidige sociale basis in kaart wordt gebracht. De financiële impact van de uitvoeringsplannen wordt in de uitvoeringsplannen ook duidelijk. Ten aanzien van de nulmeting wordt onderzocht in hoeverre aangesloten kan worden bij de voorgenomen nulmeting in de transformatieplannen 'Versterken Sociale Basis Fryslân – Ruimte voor de kracht van de Mienskip' en het transformatieplan 'Mentale Gezondheid & Veerkracht'.